

A chilei élet krónikása, Patricio Guzmán Campos

A chilei fotóművész, Patricio Guzmán Campos életét hazájának XX. századi traumái alakították. Leginkább s legtragikusabban az a szörnyű fordulat, amelynek negyvenedik évfordulója éppen jövőre lesz.

1973. szeptember 11-én kezdte meg Pinochet és a hadsereg brutális támadását a törvényesen megválasztott elnök, Salvador Allende ellen. A New York-i ikerornyokat ért szintén szeptember 11-i terrortámadás az elmúlt évtizedben szinte eltörölte a kollektív emlékezetből a barbár chilei puccsot, majd az azt követő embertelen állami terrort, diktatúrát, elnyomást. Az ember rémálmaiban már-már arra gondol: mintha csak kitervelték volna ezt a szörnyű egybeesést.

Patricio Guzmán elhagyni kényszerült hazáját a puccs után, sok ezer haladó szellemű honfitársával együtt. Magyarországra is elvetődött egy rövid időre. A lelkén esett sebet soha, semmi nem volt képes begyógyítani. Igazából sehol nem talált otthonra többé. Amikor néhány éve, a hetvenedik születésnapja alkalmából, arra kértem, küldjön magáról néhány sort a róla készülő cikkemhez, a szűkszavú curriculum vitae azzal fejeződött be, hogy „Kanadában élek, láthatatlanul”.

És ez a láthatatlanság, gyökértelesség emigrációja óta alig változott. Manapság, az internet korában sem nagyon lelni információt a fotóművész Patricio Guzmánról, csak névrokonáról, a szintén chilei, amúgy kiváló dokumentumfilmesről.

Itt-ott újabbán egy könyv címlapja bukkan föl a netes találatok között: *Chile en la Retina*, vagyis *Chile a retinán*. Hazája egyik könyvkiadója gyűjtötte kötetbe a művész 1957 és 1973 között készült fényképeit. S milyen jól tette. A 164 oldalas albumban sorjáznak Patricio Guzmán még otthon készült fotográfiái, azok a nagyszerű művek, amelyeket ma már a Chilei Nemzeti Könyvtárban és a Chilei Állami Történelmi Múzeumban őriznek mint kincseket.

Guzmán fotográfiája ahhoz a nagy realista és humanista áramlathoz tartozik, amelyet honfitársunk, Robert Capa a *Magnummal* tett szinte mozgalommá a XX. század második felében. Talán nem véletlen, hogy az album előszavában Víctor M. Mandujano kritikus Guzmánt a szintén chilei Antonio Quintanával, a perui Martín Chambival és a mexikói Manuel Álvarez Bravóval emlegeti együtt. Ezek a művészek mind letisztult képi

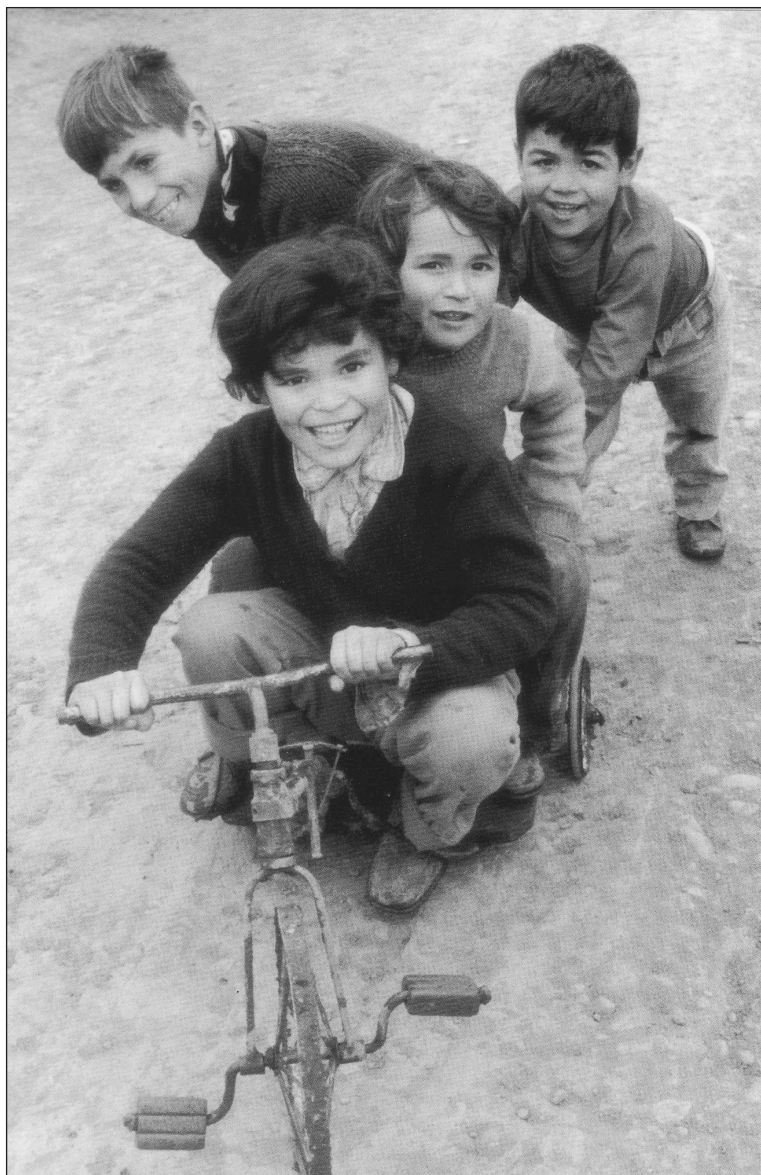
eszközöket használnak fekete-fehér képeiken, ahogyan társaik Európában és Amerikában is.

Patricio Guzmán nem gyógyuló sebe, hazája elvesztése, gyökértelensége miatti keserű magánya egyre jobban megérthető, ahogyan retinánkon könyvének chilei tájképei, életképei és portréi visszatükröződnek. Guzmán csodálja és tiszteli, ismeri és érti hazáját és népét. A hegyek fantasztikus körvonalai, a városok és utcák lírai fényei az alkonyatban, s az emberek, zömükben az alullévők, a vesztesek, az elesettek a fotográfus érdeklődésének tárgyai. Elsőként örökítette meg képsorozatban – tervszerűen – a mapuche indiánok ünnepeit, munkások, cselédek, kisparasztok hétköznapijait és egyszerű szórakozásait, s a gyerekeket, a jövő hordozóit.

Portréi közül nem egy mára már ikonikussá vált: nagy honfitársairól készült. A chilei dalt megújító, a kép készültetkor még vonzó, fiatal Víctor Jaráról, a kommunistáról, a tanárról, énekesről, akit megkínzott testében negyven golyóval találtak meg a junta hatalomátvételének napjaiban Santiago egyik utcájára kidobva. Elrettentő példaként. Csak néhány éve temethették újra méltósággal, s voltak felelősségre néhányat kínzó és gyilkosai közül. Úgyszintén sokatmondó a költő Pablo Neruda harmadik feleségéről, Matilde Urrutiáról készült fotója. A sokáig titkolt szeretőt és feleséget Diego Rivera róla készült festménye előtt vette le Guzmán. Rivera kétarcú nőként festette meg Matilde Urrutiát, hajába rejtve – ez a fotón is látszik a jobb szélén – szerelme, a költő Neruda jellegzetes profiját. Ahogyan az albumban is az oldalpár másik felén ott a hármas kép Nerudáról, a szerelmes költőről, a szerelmes szonettek írójáról. Feltűnik a képek között Santiago bátor és tiszta lelkű főpapja, Silva Henríquez bíboros érsek is, aki jó ideig szinte egyetlen hangos hazai kritikusa volt a véreskezű Pinochetnek, s aki többek között a meggyilkolt Allende elnök feleségét és családját is rejtegette, segítette az üldöztetés idején.

De Guzmán könyvének és életének főszereplői a mindig névtelen szegények. Indiánok és hegyi pásztorok, szerelmes kis cseléd lányok meg a mosolygós kiskatonák, akik néhány évvel a róluk készült kedélyes fotó után esetleg éppen arra kényszerültek, hogy testvéreiket gyilkolják parancsnokaik utasítására.

A kiokosodott utókor pillantása a régi fényképeken olyasmit talál, amit a kortársak nem vehettek észre. Hiszen módja van rá, hogy elődei képes krónikáját visszafelé olvassa el, a végtől a kezdet felé. A XX. századi chilei fényképeket csakis a tudásnak ezzel a nyomasztó terhével lehet nézegetni. Talán éppen ezért került a kötetben a sor végére a szélviharban mókásan vigyázban álló három pipaszárlábú srác remek portréja. Oly törékenyek külön-külön, de így, együtt, vállt vállnak vetve, mégis olyan lelkesítő a látványuk.

Háromkerekűn ,Santiago, 1967